

Kas lika man doties šajā ceļojumā uz Āfriku? To nevar pateikt vienkārši, pāris vārdos. Viss tapa arvien ļaunāk, ļaunāk un ļaunāk, līdz pilnīgi sagāja grīstē.

Manu dvēseles stāvokli piecdesmit piecu gadu vecumā, kad nopirku biļeti, var raksturot īsi – posts un bēdas. Dzīves likstas mācās man virsū, tās spieda uz krūtīm kā lietuvēns. Viss sapinās mokošā jūklī – mani vecāki, sievas, meičas un bērni, mana ferma un kustoņi, mani ieradumi, nauda, mūzikas stundas un dzeršana, mans untumainais prāts un nešpetnā iedaba, un zobi, un seja, un dvēsele! Es kļiedzu: «Nē, nē, prom, nolādētie, atstājieties no manis!» Bet kā es varēju to prasīt? Tas viss bija man piederīgs. Viss bija mans. Un nāca man virsū no visām pusēm, pārvēršot dzīvi par pilnīgu elli.

Pēdīgi gan pasaule, kuru tik nikni apsūdzēju tirānijā, noņēma no manis savu lāstu. Taču, ja gribu, lai jums būtu pilnīgi skaidrs, kāpēc devos uz Āfriku, man jāskatās patiesībai acīs. Varētu sākt kaut vai ar naudu. Esmu bagāts cilvēks. No papuča saņēmu trīs miljonus,

atskaitot nodokļu tiesu, tomēr uzskatīju sevi par pilnīgu nejēgu, un tam bija savi iemesli, galvenokārt jau tas, ka es patiešām uzvedos kā pilnīgs nejēga. Īpaši ļaunos brīžos mēdzu iemest aci grāmatās – cerēju rast kādu palīdzīgu vārdu un reiz izlasīju šādu sentenci: «Grēku piedošana ir nepārtraukts process, kas neprasa obligātu godprātību». Tā savīļoja mani līdz sirds dziļumiem, un es labu laiku staigāju apkārt, murminot šos vārdus zem deguna. Bet tad aizmirsu, kas tā par grāmatu – viena no tiem tūkstošiem, ko bija atstājis mans tēvs – vairākas arī paša rakstītas. Izņēmu cauri desmitiem sējumu, bet mans vienīgais atradums bija nauda, ko papucis mēdza lietot grāmatzīmju vietā. Kas nu kabatā gadījās – piecu, desmit vai divdesmit dolāru zīme, tostarp lielas, dzeltenīgas strēmeles, jau gadus trīsdesmit izņemtas no apgrozības. Mani ieliksmoja šis sveiciens no vecajiem laikiem – aizslēdzis bibliotēkas durvis, lai būtu miers no bērniem, es visu pēcpusdienu pavadīju uz saliekamajām kāpnītēm, purinot grāmatas un vērojot, kā nauda planē lejup. Bet tā arī neatradu sentenci par piedošanu.

Nākamais moments: esmu Efeju līgas* universitātes absolvents (lieki būtu mulšināt manu *alma mater***, pieminot tās nosaukumu). Ja mani nesauktu par Hendersonu – vecā Hendersona dēlu –, es jau sen būtu no turienes izlingots. Piedzimis svēru četrpadsmit mārciņas – tās noteikti nebija vieglas dzemdības. Tad es izaugu: sešas pēdas un četras collas garš, divsimt trīsdesmit mārciņu smags. Milzīga, rupji tēsta galva, mati kā Persijas aitāda. Arvien piemiegtas, aizdomu pilnas acis. Brutālas manieres. Varens deguns. Biju viens no trim bērniem, vienīgais, kam izdevās pārdzīvot savus vecākus. Vajadzēja visu tēva žēlsirdību, lai man to piedotu, un es nedomāju, ka viņam jēlka tas patiesi izdevās. Kad pienāca laiks precēties, es papucim par prieku izvēlējos mūsu kārtas meiteni, patiesi izcilu eksemplāru: pie-

* Efeju līga sastāv no astoņām vecākajām un prestižākajām ASV universitātēm, kas atrodas valsts austrumos.

** Gādīgā māte (latīņu val.) – tēlainis augstskolas apzīmējums.

vīlciņu, elegantu, ar šmaugu, spēcīgu augumu, slaikām rokām un zeltainiem matiem, noslēgtu, auglīgu un klusu. Neviena viņas ģimenē nevarētu mani apstrīdēt, ja es piebilstu, ka viņa ir šizofrēniķe, jo tā tas patiešām ir. Arī mani uzskata par traku, un nav jau nekāds brīnums – esmu neapbrīnināms, rupjš, tirānisks un, iespējams, patiešām traks. Spriežot pēc bērnu vecuma, mūsu laulība pārdzīvoja vismaz divdesmit gadus. Edvards, Raisija, Alise un vēl divi – Jēziņ, man taču ir vesels lērums bērnu! Lai Dievs viņus visus svētī!

Savā ziņā mani var uzskatīt par smaga darba darītāju. Mežonīgas ciešanas arī ir smags darbs, un nereti es biju piedzēries jau pirms lenča. Līdzko pārnācu no kara (biju par vecu aktīvajam dienestam, bet nekas nebūtu spējis mani no tā atturēt – es devos uz Vašingtonu un nelikos mierā, kamēr saņēmu atļauju doties uz fronti), mēs ar Frānsisu izšķīrāmies. Drīz pēc Uzvaras dienas. Varbūt ne tik drīz? Nē, šķiet, tas bija 1948. gadā. Lai nu kā, tagad viņa ir Šveicē ar vienu no mūsu bērniem. Nezinu, ko viņai vajag no tā bērna, bet viņš ir tur, un labi vien ir. Vēlu viņai visu to labāko.

Šķiršanās ieliksmoja sirdi, tā ievilkā manā dzīvē jaunu starta līniju. Biju jau atradis Frānsisai pēcteci, un drīz mēs apprecējāmies. Manu otro sievu sauc Lilija (meitas uzvārds Simonsa), un mums ir diviņi.

Bet kā jau teicu, pēdējā laikā viss bija sagājis grīstē. Jā, Līlijai ir klājies pagalam ļauni, vēl ļaunāk nekā Frānsisai. Frānsisa bija noslēgta, un tas viņu sargāja, bet nabaga Līlija dabūja ciest. Varbūt vainojama šī pārmaiņa uz labo pusi – nebiju radis pie labas dzīves. Ja Frānsisa nebija ar mani apmierināta, un tas gadījās itin bieži, viņa vienkārši novērsās. Viņa līdzinājās Šellijs mēnesim, savrupajam ceļiniekam. Līlija nebija tāda, un es rīkoju viņai tračus ļaudis un scēnas divatā. Nereti sakāvos kādā apkaimes krodziņā, un mani savāca pogainie. Es, protams, biju gatavs cīņai arī ar tiem, un tiktu pamatīgi apstrādāts, ja nebūtu vietējas nozīmes prominence. Līlijai nācās braukt uz iecirkni, lai mani izpirktu. Tad es saplūcos ar veterināru

(strīda iemesls bija viena no manām cūkām) un kādu tipīgu, kas ar sniega arklu mēģināja nostumt mani no *US7* autoceļa. Pirms dažiem gadiem piedzēries izkritu no traktora – tas pārbrauca man pār kāju un salauza to. Vairākus mēnešus es klumzāju uz kruķiem, gatavs bliezt katram, kas trāpījās ceļā, – cilvēks vai zvērs. Lilijai tā bija gatavā elle. Es klimtu apkārt ar saviem futbolista apmēriem* un čigāna kolorītu, aurodams un lādēdamies uz visām debess pusēm, rādīdams zobus un skurinādams galvu – nav brīnums, ka ļautiņi muka no manis pa gabalu. Bet tas vēl nav viss.

Nu, piemēram, šāda aina: Lilija sarīkojusi mazas dāmu viesības, un es iesperos iekšā ar savu noskretušo ģipša strupuli, piesvīdušām zeķēm kājās; mugurā man sarkans samta rītasvārks, savulaik pirkts Silkā salonā Parīzē – tajā svētku noskaņā, ko radija Frānsisas paziņojums par vēlmi šķirt mūsu laulību. Galvā man ir sarkana vilnas mednieku cepurīte. Ar piedurkni notrinis degunu un ūsas, godbijīgi saroņojos ar dāmām: «Esmu misters Hendersons, kā jums labi klājas?» Un tad dodos pie Lilijas un sniedzu roku, it kā arī viņa būtu viena no viešņām, tikpat sveša man kā pārējās. Un tāpat vaicāju: «Kā jums klājas?» Jau iztēlojos satrauktus čukstus: «Viņš izliekas viņu nepazīstam. Sirdi vēl arvien ir precējies ar pirmo. Vai tas nav briesmīgi?» Dāmas saviļņo šāda neredzēta uzticība.

Bet viņas kļūdiņās. Lilija zināja, ka šim izdarībām ir cits iemesls, un pēcāk kļiedza uz mani: «Kas par jaunu iedomu, Džin? Ko tu gribi pierādīt?»

Atspiedos uz spieķa un ieņēmu pozu savā samta rītasvārkā, apjoztā ar sarkanu pītu jostu; ģipša kāja nejauki šņirkstēja pret grīdu, un es māju ar galvu un mēdijos: «Bu-bu-bu!»

Bija jau arī par ko: kad pārbraucu mājās ar to draņķa siekstu uz kājas, es dzirdēju, kā Lilija runāja pa telefonu: «Tā ir tikai kārtējā

* Domāts amerikāņu futbols, kura spēlētāju speciālais ietērps piešķir tiem papildu apjomu.

ķibe. Tās piemeklē viņu bez sava gala, bet, ak vai, viņš ir tik stiprs. Viņš ir nenogalināms.» Nenogalināms! Kā jums tas patīk? Es toreiz ļoti noskaitos.

Nu, varbūt tas bija tikai joks. Lilijai patīk dzīt jokus pa telefonu. Viņa ir liela, vitāla sieviete ar piemilīgu seju un kopumā tai atbilstošu raksturu. Savulaik jau pieredzējām arī gaišus brīžus. Ja tā padomā, teju vislabāk mums klājās tad, kad viņa bija stāvoklī – tuvu tā dabīgajam atrisinājumam. Pirms došanās pie miera es mēdzu ierīvēt viņas punci ar bērnu eļļiņu, kam vajadzēja līdzēt pret audu sastiepumu. Lilijas sārtie krušgali bija kļuvuši spīdīgi brūni, mazuļi rosījās un deformēja vēdera apveidu.

Darīju to viegliņām, ļoti piesardzīgi, lai mani lielie, druknie pirksti nenodarītu ne mazāko ļaunumu. Tad notrinu tos sev gar matiem, mēs ar Liliju sabučojāmies un, eļļas smaržas apņēmti, laidāmies miegā.

Bet tad atkal bijām kara stāvoklī, un, padzirdis, ka esmu «nengalināms», es piešķiru šim vārdam klaji naidīgu nozīmi, lai gan zināju, ka tas nebija ļauni domāts. Patiesībā manām izdarībām viešņu priekšā bija cits iemesls: man nepatika, ka Lilija tā uzvedas – tēlo smalku namamāti, jo es, vienīgais sava cienījamā vārda un īpašuma mantinieks, esmu nevēga un viņa nav nekāda smalkā dāma, bet vienkārši mana sieva – jā, vienkārši mana sieva.

Ziemā mans stāvoklis kļuva vēl ļaunāks, un Lilija nosprieda aizvest mani uz kādu no Meksikas liča kūrortiem; viņa domāja, ka es varētu tur ķert zivis. Kāds labdarīgs ģimenes draugs bija pagādājis abiem dvīņiem no saplākšņa darinātas kaķenes – izkravājot mantas, atradu vienu no tām savā ceļasomā. Aizmirsis par zivīm, es augām dienām kleknēju pludmalē un apšaudīju ar oļiem tukšas pudeles. Un neapšaubāmi devu iemeslu šādām valodām: «Vai redzat to lielo vīrišķi ar prāvo degunu un ūsām? Viņa vecvectēvs savulaik bija valsts sekretārs, vectēva brāļi bija sūtņi Anglijā un Francijā, bet tēvs taču bija slavenais zinātnieks Vilārs Hendersons, kas sarakstījis grāmatu

par albiģiešiem* – Viljama Džeimsa un Henrija Adamsa** draugs.»
Vai viņi tā teica vai ne? Kā gan citādi. Tur nu es biju, smalkā kūrortā, ar saviem dvīņiem un jauko, rūpju nomākto otro sievu, kas pati bija turpat sešas pēdas gara. Ēdamzālē aizvien ierados ar pilnu blašķi, lai pielietu savai rīta kafijai burbonu, bet pēcāk ar kaķeni šķaidīju tukšās. Publika, sašutusi par lauskām pludmalē, sūdzējās viesnīcas pārvaldniekam, kurš savukārt gāja pie Lilijas. Viņi sargājās no tieša kontakta ar mani pašu. Tāda smalka sabiedrība, kas neatzīst ebrejus, un te nu viņi dabūja mani, J. H. Hendersonu! Bērni vairs nespēlējās ar mūsu dvīņiem, bet mātes ignorēja Liliju.

Viņa, nabadzīte, lūkoja vest mani pie prāta. Vienās peldbiksēs snāju pa mūsu apartamentiem, kad viņa uzsāka diskusiju par kaķeni, pudeļu lauskām un attieksmi pret līdzcilvēkiem. Lilija ir intelīgenta sieviete. Viņa nekad nenolaižas līdz banālai ķildai, viņa moralizē. Un nododas tam no visas sirds – top bāla un runā klusu, bezmaz čukstus. Ne jau tāpēc, ka dikti bītos no manis, nē, vienkārši viņas pašas prāts tādos brīžos pārdzīvo krīzi.

Diskusijai nebija panākumu, Lilija sāka raudāt, bet es, ieraugot asaras, pilnīgi zaudēju galvu un brēcu: «Es izšķaidīšu sev smadzenes! Es nošaušos! Es neesmu aizmirsis paņemt līdzī revolveri! Tas ir šeit, manā koferī!»

– Ak Dievs, Džin! – viņa sāka raudāt vēl trakāk, paslēpa seju plaukstās un ieskrēja guļamistabā.

Pastāstīšu jums, kāpēc.

* Pēc Albi pilsētas nosaukuma. Kečeru kustības dalībnieki 12.–13. gs. Dienvidfrancijā, kataru un valdiešu mācības piekritēji.

** Viljams Džeimss (1842–1910) – amerikāņu psihologs un filozofs, pragmatisma pārstāvis. Henrijs Adamss (1838–1918) – amerikāņu vēsturnieks, Harvarda universitātes profesors, ASV sestā prezidenta Džona Kvinsija Adamsa mazdēls un otrā prezidenta Džona Adamsa mazmazdēls.